

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1 - c - tel. 2-30-39
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzetta 18-I.
CENA: posamezna številka L 25 — Naročnina:
mesečno L 100, letno L 1.200 — Za inozemstvo:
mesečno L 170, letno L 2.000 — Poštni čekovni
račun: Trst štev. 11-7223.

Leto XI. - Štev. 47

Trst - Gorica, 22. novembra 1957

Izhaja vsak petek

Podobnosti: Hitler in Hruščev

Ponavlja se taktika zadnjih predvojnih let - Hitler je ponujal sporazum Veliki Britaniji, Hruščev ga ponuja Ameriki - Ekspanzija in uničenje vsega nasprotnega sta namena, ki ju je zasledoval včeraj Fuehrer, danes pa generalni sekretar sovjetske komunis. partije

Na tem mestu smo precej izérpno poročali o najnovejših dogodkih, v katerih se je v zadnjem času oblikoval tako imenovani dvogovor največjih: Vodilni osebi sta bili tem Hruščev in Eisenhower. Prvi je izrekel svoje najtehtnejše besede ob proslavi štiridesete obletnice zmage oktobrske revolucije, drugi pa mu je odgovoril takoj naslednji dan, ko je z dejstvi dokazal, da se zahodnemu svetu ni treba bati sovjetskih groženj. Paziti mora le, da nadaljuje z naporji in žrtvami za neprestano izpopolnjevanje svoje obrambe in pri tem ostati složen.

Posebno slednje pa očitno Hruščevu ne gre prav. In kakor je to storil že nekajkrat, tako je tudi zdaj poklical k sebi moskovskega dopisnika velike ameriške agencije »United Press« ter mu je dal nekaj izredno samozavestnih bojovnih izjav.

Evropa bo pokopališče

Hruščev je zatrdil, da ima Sovjetska zveza absolutno prednost na področju raketnih izstrelkov. Izjavil je, da Sovjetska zveza vključbu temu ne bo nikdar sprožila nove vojne. Prepričan je, da tudi ameriški narod ne želi vojne, pa čeprav vojne ne pozna. Vojna, ki bi sedaj izbruhnila, pa bi bila najstrašnejša v zgodovini človeštva. Področje vojnih operacij bo tudi ameriška celina, ki jo sovjetske rakete lahko dosežejo. Evropski narodi pa prav dobro vedo, da v primeru vojne bo vsa Evropa eno samo veliko pokopališče.

Takoj nato pa je Hruščev omenil možnost, da bi nekateri oblažneža iz utegnili sprožiti tretjo svetovno vojno. Kajti v kljub miroljubnim težnjam vseh narodov je bilo v tujini umetno ustvarjeno pravo vojno ozračje, in to predvsem po krivdi ameriškega zunanjega ministra Dullesa. »Toda ti krogi ne bodo imeli uspeha — je dejal Hruščev —, kajti ravnotežje sil je proti njim. Tudi Dulles to ve in se boji svoje lastne politike, ki temelji na načelu, da je treba hoditi po robu vojne!«

Na pripombo dopisnika, da je Sovjetska zveza obkrožena z oporišči NATO in SEATO, je Hruščev odgovoril, da ima Sovjetska zveza medcelinske rakete in podmornice. Bombnike obramba lahko zadrži, proti raketam pa odpove. Sovjetske rakete lahko v najkrajšem času izločijo ameriška oporišča v Evropi, Afriki in Aziji. Prva sovjetska medcelinska raketa, ki so jo spustili, je točno zadela svoj cilj. Zivljenjska središča v Ameriki so prav tako ranljiva kot ona v Evropi. Hruščev je prepričan, da Američani sploh nimajo medcelinske rakete. Sovjetska zveza ima v tem orožju absolutno premoč. »Če nam Američani ne verjamejo — je nadaljeval —, bi lahko priredili miroljubne tekme z streljanjem z raketnimi izstrelki prav tako, kot se lahko tekmuje v streljanju s puško. Tedaj bodo Američani sami videli, kako stojé stvari.«

Sporazum v dvoje

Hruščev je dejal, da bi dvostranski sporazum med Sovjetsko zvezo in Združenimi državami predstavljal kardinalno rešitev sedanje mednarodne napetosti. Če se Američani in Sovjeti sporazumejo za zmanjšanje mednarodne napetosti, potem se ostale države ne bi smele čutiti prizadete.

Glede Organizacije združenih narodov je Hruščev dejal, da se v njej ne da najti rešitve, ker to organizacijo dejansko nadzorujejo Združene države. Večina članov so njihovi dolžniki in zato ne morejo nastopati nepristransko.

Da bi se podkrepil svoj pritisk na ameriško javno mnenje je v razgovoru o medcelinskih raketah mimogrede pripomnil, da »Sovjetska zveza zaradi manjšega osredotočenja svojega gospodarstva in večje raztresenosti mest manj ranljiva kot »Združene države.« Koliko prebivalcev pa imata Chicago in New York?« je vprašal.

V drugem delu svojega intervjuja je Hruščev izjavil, da novi Kominform, o katerem se je zadnje dni toliko govorilo, ni potreben, ker sta Kominterna in Kominform že izpolnila svojo zgodovinsko vlogo in svoje funkcije. Dodal pa je, da bodo v bodoče organizirali periodične sestanke komunističnih voditeljev, ki bodo dvostranski ali večstranski. Skupnost ciljev pa ostane, kajti vse komunistične države se skupno borijo proti kapitalizmu. To je naša sveta dolžnost.«

Glede Zukova je Hruščev razložil, da so ga morali odstraniti, da bi s tem preprečili pojav »novega Stalina«.

Hitler - Hruščev

Težišče Hruščevega intervjuja dopisniku »United Press« je nedvomno v njegovem zunanjepolitičnem delu. In ta je po svoji taktiki zamislil izredno podoben nekdanjim Hitlerjevim potezom. Tudi Hi-

tlar se je opajal z izjavami o lastni nadmoči, bil je prepričan, da nemškemu vojaškemu stroju nihče ne more biti kos. Veroval je, ali vsaj prepričeval je, da bo bodoča vojna strašna, usodna pa samo za nasprotnika. Prav tako je tudi on trdil, da bo njen izid odločen v prvih trenutkih s popolnim uničenjem življenjskih središč nasprotnikovih sil. In kaj se je zgodilo? Popolnoma obratno od tega, kar je pričakoval. Začetna nadmoč in veliki, zares veliki začetni uspehi niso preprečili njegovega končnega poraza.

Zgodovina je šla svojo začetno pot. Zivljenjski zakoni so spregovorili in pometli z nadutostjo in oblastnostjo. Svobodni človek je ostal človek, mobiliziral je vse svoje sile, duhovne in tvarne, ter ponorelega stremuha pognal na grmado. Usoda nasilnikov!

Enako, kot sedaj Hruščev Ameriki, je tudi Hitler ponujal dvostranski sporazum Veliki Britaniji. Samo avstrijsko vprašanje rešimo, pa bo mir, je dejal, ko je bila na vrsti Avstrija. Samo ta Češka nam še moti račune, je dopovedoval, ko je odbila ura za Češkoslovaško. In po teh dveh uspehih se mu je zdelo nemogoče, da bi Britanci bili v vojno zaradi nesrečne Poljske. Prav tako bi tudi Hruščev zdaj rad videl, da bi Američani prepustili Evropo njeni usodi, kakršno pač narekuje neposredna sosesčina Sovjetske zveze. Isto velja danes za nekatera, jutri pa za vsa področja Azije. Nato bi prišla na vrsto Afrika in končno sama Amerika, kajti smoter je eden in isti: popolno zavojevanje sveta, njegova podreditvi eni sami ideologiji in enemu samemu sistemu. Ali ni Hruščev dejal, da je to »sveta dolžnost komunističnih držav?«

In kdo je v času Chamberlainovega dežnika nudil največji odpor Hitlerjevemu in Mussolinijevemu načrtom, kdo jih je izpregledal in hotel biti načelen? Poleg najbolj prizadetih in ogroženih srednjeevropskih narodov, ki pa niso imeli velike besede, je to bil Anthony Eden, takratni mladi zunanji minister Velike Britanije. Zato je Hitler zahteval njegovo

glavo prav tako, kot zahteva danes Hruščev Dullesovo.

Pa naj še kdo reče, da se zgodovina ne ponavlja, čeprav grozi tokrat sila, nad katere oddelki plapolata drugačna zastava. Prepričani pa smo, da je do ponovitve prišlo prehitro in da bodo še žive izkušnje preteklosti sedanjim generaciji državnikov zahodnega sveta omogočile, da se izognejo nastavljenim zankam in vabam.

Prijateljem, naročnikom in čitateljem!

S težkim srcem vam izdajatelji »Demokracije« sporočamo, da bo naš tednik od 1. decembra t.l. dalje izhajal kot **petnajstdnevnik**, in sicer vsakega 1. in 15. v mesecu.

Finančne težave, s katerimi se mora boriti vsako, še posebno pa manjšinsko glasilo, za katerim ne stoji močne od vlad, raznih režimov ali finančnih skupin podpirane stranke, so nas prisilile, da izvedemo ta dolgo odlagani sklep. Ob tej priliki se zahvaljujemo številnim podpornikom, ki so neimenovani in brez iskanja osebnih koristi, z velikimi žrtvami omogočili, da je glasilo tržaških in goriških demokratičnih Slovencev zdržalo prvih deset let, pa čeprav se je ozemlje in s tem število prebivalstva, za katerega je bila »Demokracija« dostopna, v tem času dvakrat zmanjšalo. Ista zahvala gre vsem naročnikom in čitateljem, ki so s kupovanjem našega tednika prispevali svoj delež, in s svojim zanimanjem ter pozornostjo vedno na novo dokazovali, kako je »Demokracija« potrebna in zaželena.

Prepričani smo, da nam bodo naši prijatelji, čitatelji, naročniki ter seveda sodelavci ostali zvesti tudi v bodoče. Upamo, da se bo njihov krog celo povečal, kajti uredništvo se bo potrudilo, da bo list v novi obliki zanimivejši in pestrejši. »Demokracija« bo še vedno potrebovala njihovo pomoč. Izdajatelji jim obljublamo, da se bomo, čim bi dotok novih prispevkov to omogočil, zopet vrnil k dosedanji obliki izhajanja.

JADRANSKA ZALOŽBA,
družba z o. j. v Trstu

PREDSEDNIK HEUSS V RIMU

Predsednik nemške Zvezne republike, Heuss, je v terek dospel na štiridnevni obisk v Rim. S tem vrača obisk, ki ga je predsednik Gronchi opravil lani decembra v Bonn. Predsednika, ki je dopotoval v Rim kot najvišji predstavnik prijateljske države, so ob prihodu pozdravili z 21-timi topovskimi strelji. Dr. Heussa, ki ga spremlja zunanji minister von Brentano, so na kolodvoru pričakovali predsednik Gronchi, zunanji minister Pella in drugi člani vlade. Sprejem, ki ga je bil deležen od strani rimskega prebivalstva, je bil prisrčen. Na poti od postaje do Kvirinala so množice toplo pozdravljale predsednika obeh republik, ki sta se vozila v prvem avtomobilu, kakor tudi člane spremstva, ki so sedli v drugih vozovih. Pri Konstantinovem slavoloku je predsednika Heussa pričakoval rimski župan, da mu izreče dobrodoščilo v imenu svojih somesthanov.

Obisk predsednika nemške Zvezne republike znova potrjuje in utrjuje sodelovanje med Italijo in Zahodno Nemčijo, ki skladno sodelujeta v okviru atlantskega zavezništva in pri naporih za ureditve evropskega zedinjenja. Med svojim bivanjem v Rimu imata Heuss in von Brentano razgovore z italijanskimi državniki o političnih in gospodarskih vprašanjih, ki zanimajo obe deželi.

Značilno je, da je Heuss še posebej želel, da se pokloni pred mavzolejem ardeatinskih mučnikov, kjer so pokopani ostanki 300 žrtev nacističnega nasilja. S tem hoče Heuss izpričati, da vodijo demokratično Nemčijo ideali, ki so popolnoma različni od tistih, kakršne so uveljavljali Hitler in njegovi pomočniki. Sedanja demokratična Nemčija priznava nacistične napake in zločine ter jih obsoja.

Heusovo politično delovanje v preteklosti jamči za iskrenost njegovih čustev. Heuss je bil aktiven in vpliven članikar ter znanstveni delavec še predno so Hitlerjevci prišli na oblast. Urejeval je razne časopise in pisal knjige, pri čemer se je zanimal posebno za politiko, umetnost in druge družboslovne vede. Zato so ga nacisti takoj začeli preganjati in mu onemogočili vsako javno udejstvovanje. Heuss pa ni klonil. Pisal je dalje, pa čeprav pod psevdonimi. Leta 1945 je sodeloval pri ustanovitvi nemške ljudske demokratične stranke in je postal njen predsednik. V letih 1945-46 je bil minister za prosveto v wuertemberski vlad, leta 1947 pa je postal profesor političnih ved in sodobne zgodovine v stuttgartškem vseučilišču. Leta 1948 je bil član

parlamentarnega sveta, ki je postavil temelje novi ustavi nemške Zvezne republike. 14. avgusta 1949 je bil izvoljen za poslanca prvega povojnega nemškega zveznega parlamenta in 12. septembra istega leta za predsednika republike.

Dr. Heuss, ki ne pripada nobeni od dveh največjih političnih strank, t. j. ne Adenauerjevi krščanski demokraciji, ne socialnim demokratom, je kot liberalec znal vedno omiliti nasprotja med glavnimi političnimi strujami, vlado in sindikati ter raznimi verskimi izpovedmi, tako si je v polni meri zaslužil naziv »varuha ustave«, kakor se tudi sam rad imenuje, s čimer ponovno izpričuje, v čem je poslanstvo in naloga državnih poglavarjev v demokratičnih državah.

Naraščajoča važnost Italije v atlanski obrambi

Italija ima izredno važno lego, ki v sedanjem političnem položaju še pridobiva na svoji strateški važnosti. Postavljena sredi Sredozemlja, ob jugu Evrope, kjer komunistične države segajo do toplega morja, blizu izhoda iz Dardanel, na pol poti med Atlantskim oceanom in Bliznjim vzhodom, je kakor ustvarjena za oporišče letalskih sil in radijsko vodenih izstrelkov. Kaj vse se da z nje obvladati, se je videlo že v drugi svetovni vojni, ko so angloameriške jate z italijanskih letališč gospodarile nad zračnim prostorom skoro vse Srednje in sploh Vzhodne Evrope.

Vsak odgovorni poveljnik ali državnik, ki mu je zaupana obramba in nedotakljivost meja, na katerih se danes stikata Vzhod in Zahod, bi bil nespameten, ako ne bi upošteval tega dejstva. Posebno odkar je Jugoslavija s ponovnim približevanjem Sovjetski zvezi in slabljenjem balkanskega zavezništva očitno pokazala, da naj zahodne države ne računajo nanjo, se je Italija znašla tako rekoč na prvi mejni črti. Zato je tudi v njenem interesu, da dobi čim učinkovitejšo obrambo.

Te same ugotovitve, ki jih lahko pobija samo sovražnik, ki hoče usupati svojo bodočo žrtev, so privedle odločilne vojaške kroge do tega, da so izbrali Italijo za eno izmed tistih najvažnejših držav, ki bodo prejele radijsko vodene izstrelke na srednjo daljavo in bodo na njihovem ozemlju postavili oporišča za njihovo spuščanje. Odločitev so potrdili v Washingtonu, in zdaj dopolnjujejo sporazu-

NAŠI SONARODNJAKI NA KOROŠKEM

o svojih narodnih in političnih težavah, potrebah in zahtevah

Zastopniki jugoslovanske narodne manjšine v Avstriji se se ta teden mudijo na Dunaju, kjer so obiskali podpredsednika avstrijske vlade, dr. Pittermana, kateremu so obrazložili zahteve slovenske manjšine v zvezi z osnutkom zakona o šolstvu in uvedbi slovenskega jezika kot učnega jezika na sodiščih. Podpredsednik vlade je obljubil, da bo o tem, kar je slišal, obvestil ostale člane vlade.

Tudi v Avstriji namreč pripravljajo razne zakone za ureditev perečih manjšinskih vprašanj, tako važnih, kot je uporaba jezika in ureditev šolstva, ne da

bi se oblastv predhodno posvetovala s pripadniki prizadetih narodnostnih skupin. In ker sta zdaj na vrsti prav zakona, ki bosta uredila omenjena dva problema, so predstavniki koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov smatrali, da se morajo pač kar sami povabiti na Dunaj, tako kot so se pred letom dni povabili v Rim predstavniki slovenskih šolnikov in Primorskem. V delegaciji so bile zastopane vse struje: dr. Joško Tischler, predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev, dr. Franc Zwitner, predsednik Zveze slovenskih organizacij, in prof. Bela Schreider za gradiščanske Hrvate. Po obisku pri podpredsedniku vlade je delegacija nato priredila še posebno tiskovno konferenco, ki je imela velik odmev.

Dr. Zwitner je na tiskovni konferenci prebral skupno izjavo, v kateri se ugotavlja, da je do sedaj bila izpolnjena samo ena od obvez, ki jih nakazuje čl. 7. državne pogodbe. Koroški Slovenci so namreč dobili v Celovcu svojo gimnazijo. Vendar tudi pri tem niso ugodili njihovim željam, da bi bila gimnazija dvojezična, temveč so ustanovili zavod s poukom samo v slovensčini. Ob svojem nastanku je bila gimnazija predmet ostre šovinistične gonje. Od nad 100 vpisanih dijakov jih je ostalo 93, medtem ko so drugi morali izstopiti, ker niso imeli urejenega državljanstva ali pa so se njihovi starši zbalii za posledice.

Izjava nadalje ugotavlja, da zastopniki jugoslovanske narodne manjšine niso dobili na vpogled vladnega osnutka zakona o ureditvi dvojezičnega šolstva in o uvajanju slovensčine kot uradnega jezika na sodiščih na Koroškem. To se je zgodilo v kljub svoječasnim jasnim obljubam prosvetnega ministra. Osutek o ureditvi šolstva, vsaj kolikor se je o njem zvedelo, ne upošteva predlogov, ki so jih zastopniki manjšine predložili zvezni vladi s posebno spomenico. Oba osnutka temeljita na načelu, naj večina odloča, ali in kje naj obvelja dvojezičnost. To pa nasprotuje priznavanju manjšine, ki je psč manjšina.

Pred nekaj meseci ni bilo tako. Takrat so titovski zastopniki na Koroškem odrekli sodelovanje z demokratičnimi Slovenci v borbi za slovenske narodne pravice. Tudi v samem središču Slovenije so naleteli ne samo na gluha ušesa, pač pa na nekorektno omalovaževanje. Na srečo se je politično nihalo kasneje preokrenilo in tako je končno le prišlo do zopetnega sodelovanja vseh koroških Slovencev pri obravnavi življenjsko važnih vprašanj. To je nauk, ki ponovno potrjuje potrebo po lastnih in ne dirigiranih pobudah narodne manjšine, pa naj ta živi kjerkoli izven matične države.

Zastopniki jugoslovanskih narodnih manjšin v Avstriji zaključujejo svojo zahtevo z upanjem, da bo končno le zmaga moč razuma in demokracije.

Kakor vidimo se težave koroških Slovencev ne razlikujejo bistveno od tistih, kakršne imamo tudi tržaški Slovenci in več ali manj sploh vsaka narodna manjšina.

Upanjeza razorožitev propadlo?

Glavna skupščina Združenih narodov je v terek sklenila, da bo ustanovila nov razorožitveni odbor članic Združenih narodov, v katerem bo zastopanih 25 držav. To naj bi bila nekakšna kompromisna rešitev med sovjetskim predlogom, po katerem bi morale biti v razorožitvenem odboru zastopane vse članice Združenih narodov, in dosedanjim odborom, v katerem so sedeli zastopniki samo petih držav.

Vendar pa to kompromisno stališče ni pridobilo pristanka Sovjetske zveze in njenih satelitov. Glavna skupščina je najprej s tremi zaporednimi glasovanji odklonila sovjetski predlog, po katerem bi morali razorožitvena pogajenja razširiti na čim več članic. Prvi je bil na glasovanju albanski predlog, po katerem bi moralo biti v razorožitvenem odboru zastopanih 32 držav, in sicer tako, da bi sovjetski in tako imenovani »nevtralni bloke imela sigurnih 16 glasov. Pri drugem glasovanju so zavrnil sovjetski predlog, po katerem bi moralo biti v odboru zastopanih vseh 82 članic Združenih narodov. Pri tretjem glasovanju pa je zmagal zahodni predlog, ki predvideva ustanovitev 25-članskega razorožitvenega odbora. Sovjeti so glasovali proti temu predlogu.

Če bodo Sovjeti zdaj vztrajali pri svojem stališču, da se bodo umaknili iz razorožitvenega odbora, če ne bodo v njem zastopane vse članice Združenih narodov, potem je pričakovati, da novi odbor sploh ne bo začel delati in bo upanje na razorožitev vsaj začasno pokopano. Sicer se pa s tem ne bo veliko spremenilo. Svet je že doslej, in to vkljub neprestanim razorožitvenim konferencam in stikom na »najvišjih ravneh« doživljal takšno tekmo v oboroževanju, kakršne zgodovina še ne pomni. Ta se bo torej nadaljevala.

VESTI iz GORIŠKEGA

Notranji položaj

Veliko nezadovoljstvo je zbudila v vrstah bivših italijanskih partizanov vest, da vlada ni dovolila, da bi se njihovega zbora v Rimu udeležilo več kot tri tisoč oseb. Predsednik združenja ANPI, Ferruccio Parri, je v protest proti takemu vladnemu ukrepu zbor partizanov v Rimu odpovedal.

Ukrepi vlade predstavljajo na vsak način, menimo, nenavadno zadržanje sprico ustave, ki daje državljanom pravico zbiranja in shajanja. Tembolj je prepoved čudna, ko vendar prihaja v Rim tudi na deset in deset tisočev posestnikov, na primer romarjev, hkratni.

V torek 19. t. m. je prišel v Rim na uradni obisk predsednik Zahodne nemške republike, dr. Heuss, katerega je predsednik Gronchi prijazno in v vsem slovesno sprejel. Na večerji v torek zvečer sta pri zdravih obeh predsednika podurila potrebo po združitvi obeh delov Nemčije in skupnega delovanja za dobrobit Evrope.

Precej hrupa in nejevolje v italijanskih levičarskih krogih je zbudila vest, da predsednik Heuss obišče Fosse Ardeatine, kjer so v zadnji vojni Nemci postrelili veliko število nedolžnih italijanskih talcev.

Uradni krogi so temu dr. Heussu vsemu namenu bajje prvotno nasprotovali, potem pa naj bi se bili njegovi želji, da kraj mučenštva obišče kot zasebnik, vdal. Levičarski listi, kot »Unitas« in »Avanti«, pa ogorčeno protestirajo proti dr. Heussu vsemu namenu in vladnemu pristanku.

Pretekli teden se je mudil v Rimu angleški laburistični prvak Morgan Philips, ki je imel več sestankov tako z Nenni-jem, kakor s Saragatom in njunimi sodelavci. Njegov obisk je bil verjetno v zvezi s prihodnjimi volitvami in ni izključeno, da je prišel videti, ali ne bi bilo možno doseči skupen nastop teh dveh socialističnih strank na volitvah.

Vrnil pa se je v Anglijo, ne da bi vodstil teh strank dali kako izjavo za tako povezavo. Stranke seveda nadaljujejo s pripravami za nastop pri volitvah, ki se bodo vršile v prvih ali zadnjih desetih dneh meseca maja.

Prej da je treba doseči še sporazum za razpust ali ne tudi senata in izglasovati nov zakon za imenovanje povečanega števila senatorjev. Izgleda, da bi sporazum bil možen tako, da bi prišel po en senator na vsakih 145.000 prebivalcev, toda z najmanj sedmimi senatorji za vsako deželo.

Medtem je neki levičarski list objavil tajno zapušno pismo, ki ga je predsednik vlade, Zoli, poslal svojim ministrom s pozivom, naj štejijo bolj ko mogoče. V pismu naj v zagrozi tudi z odpustom. Objava pisma je seveda dvignila precej hrupa, ker je dala sumiti, da v vladi sami ni soglasja med predsednikom in ministri, pa tudi med samim vodstvom demokristjanske stranke in vlado.

Sum o tem zadnjem nesoglasju daje tudi dejstvo, da je glasilo demokristjanov, »Il Popolo«, odgovarjajoč na napade levičarskih listov zaradi obiska dr. Heussa v kraju Fosse Ardeatine, izjavilo, da ima vlada v taki svoji odločitvi popolno avtonomijo.

Protidemonstracije v Bocnu

Iz časopisov izvemo, da so se v Bocnu vršile v torek 19. t. m. italijanske protidemonstracije. Kakih 1500 dijakov naj bi šlo v sprevedu po mestu s trikoloro in s transparenti vzklikajoč Italiji. Demonstracija so uprizorili kot odgovor na nedeljsko zborovanje nemške manjšine v kraju Castel Firmiano, kjer se je zbralo kakih 25.000 ljudi. Italijanski dijaki so se v Bocnu podali k spomeniku zmage in položili venec na trup Battistija. Nato so dijaki dosegli sedež vladnega predstavnika in potem še sedež redakcije nemškega dnevnika »Dolomiten«, kjer so živahno protestirali proti zadržanju lista v pogledu sedanjega položaja v kraju. Policija pa je preprečila, da bi se demonstracija spremenila v izgrede. Vendar je gotovo, da so italijanski elementi napadli v nedeljo povratnike z nemškega zborovanja v Castel Firmiano.

V zvezi s tem nedeljskim zborovanjem poročajo, da je nemški manjšinski poslanec dr. Huggenberg izjavil, da je stranka Volkspartei bila prisiljena od svojih pripadnikov sklicati zborovanje in postaviti znane zahteve proti zgradbi novih stanovanjskih hiš v Bocnu ter za odpravo deželne avtonomije in uvedbo samo provincialne v večjo zaščito nemškega prebivalstva. V Rimu pa so vse te zahteve iznenadile odgovorne vladne kroge, vendar poročajo, da bodo vse italijanske parlamentarne skupine glasovale proti nemškim zahtevam.

V nedeljo ali ponedeljek, 18. oziroma Zbor »Loize Bratuže slov. kat. prosvetnega društva iz Gorice priredi na Placuti v dvoranah Brezmadežne v soboto 23. t. m. ob 20.30 in v nedeljo 24. t. m. ob 16.30 pod vodstvom Mirka Fileja

Pevski koncert

umetniških pesni, uglasbenih in besedilo pesnika Simona Gregorčiča. — Na spredu je razen pesmi tudi kantata P.H. Saltnerja »Jejteva prisega«. Solistične kose pojejo Mira Braunnikova, Vence Gorjan ter Silva Reja. — Povezavo bo skrbela Ljubka Sorli-Bratuževa. Pri klavirju Lojzka Bratuževa.

Notranje naseljevanje

Ce se v Gorico vrne kak Slovenec, ki se je iz tega ali onega razloga preselil kam drugam, mora prositi za vpis v imenik stalnih prebivalcev (residenza) in čakati na rešitev tudi po več mesecev. Vse mogoče zahtevajo od njega: ali je res italijanski državljan, ali ima zadostna sredstva za življenje, kje je bil do danes, kakaj se je vrnil in drugo. V turinski »La nuova Stampa« od 14. t. m. pa beremo, da se je v tisto mesto naselilo z juga v p. tih letih, od l. 1951 do l. 1956, nič manj kot 120.000 državljanov, v Milan 55.000 in v Genova 36.000. Zadevo je obravnaval celo turinski provincialni svet, ki pa se ni stavil na stališče, da je treba tako naseljevanje preprečiti, ampak da je zadevo treba urediti na državni podlagi, ker da v resnici zadeva vsa država, ogrožja pa severne kraje, ker da so južnjaki nekvalificirani delavci in se zaposlijo za vsako ceno. Na ta način izpodrinejo domačo kvalificirano delovno silo in povzročijo nekvalificiranost produkta. Eden od provincialnih svetovalcev je med razpravo povedal, da nekateri župani južnih občin plačujejo svojim občanom prevoznino po vlakih, da se lahko naselijo v severna mesta.

Vprašanje priseljevanja z juga bodo zastopniki severnih občin republike obravnavali na posebnem sestanku, ki se bo vršil na pobudo turinskega provincialnega sveta. Ugotovili so namreč, da so zakoni za preprečevanje naseljevanja v mestne občine že preživeli svoj čas in tudi zastareli, zato da je treba zadevo urediti na drugi podlagi in tako priseljevanje ugodno in človečansko omogočiti.

Seveda ne moremo zanesti, da bodo v prihodnosti tudi v Gorici nastajali spori zaradi priseljevanja iz južnih predelov v severna mesta.

Seveda ne moremo zanesti, da bodo v prihodnosti tudi v Gorici nastajali spori zaradi priseljevanja iz južnih predelov v severna mesta.

Spur se na vsak način zaostrojuje, in položaj v Poadizju postaja iz dneva v dan resnejši in nevaren.

SEJA OBČINSKEGA SVETA

V sredo zvečer 13. t. m. se je vršila seja goriškega občinskega sveta, na kateri so razpravljali in odobrili sledeči dnevni red: prispevek 24.000 lir kot članarina za pristop občine k italijanskemu združenju evropskih občin; prevzem vseh pravic tiska dveh pisov C.L. Bozzija; »Goriški grad« (all Castello di Gorizia) in »Stari trg« (Le tre vecchie piazze). Občina jih bo dala ponatisniti in jih bo darovala solskim otrokom, pa tudi stavila v proslavo. Plečilo avtorju stane 50.000 lir, stroški za ponatis 2000 izvodov znašajo pa 100.000 lir.

Dr. Stiglioj je pri tej točki vprašal in prejel zagotovilo, da bodo vsi ti stroški kriti z izkupičkom od prodaje ponatisov. Dvigala na Kalvarijo ne bodo gradili, in občina izgubi 50.000 lir, ki jih je v te namen prispevala leta 1951. Pripravljali odbor je namreč sporočil županstvu, da se za stvar več ne more zanimati, in prosil, da se 50.000 lir smatra kot porabljene za stroške, kar je svet potrdil.

Dr. Stiglioj je pripomnil, da bi omenjeni odbor moral z ozirom na ta prispevek izročiti občini vsaj prepis dotedanjih študijev o tem načrtu, in odbornik dr. Poterzio je zagotovil, da je načrt last občine, a ga hrani.

Hišni gospodinjci (maestra di casa) v zavodu Lenassi so povišali plačo od 477 tisoč na 600 tisoč lir letno. Občinski uslužbenci so, glasom pravilnika iz leta 1924, dosegli najvišjo plačo po 32. letih službe, po pravilniku od l. VII. 1951 pa še višjo plačo že ob 20. letu službe. Ta različica pa občutno zadene upokojenece po l. VII. 1951 v primeru z upokojenec pred tem časom. Zaradi tega je svet potrdil dopolnilno nakazilo sedmim takim upokojenecem, in sicer v skupnem letnem znesku 246.527 lir.

Nadalje je svet pri zaprtih vratih izvolil dva svetovalce v disciplinski odbor za občinske uslužbence (salariati), odobrila predlog na goriško Provincio za ustanovitev obveznega konzorcija proti toči, povišek mesečne takse za sprejem v o-

troški vrtec na 1000 lir in prispevek kemičnemu zavodu v znesku 12.000 lir na leto.

Kot zadnjo točko pa je svet vnesel v pravilnik o prepovedi zvočnih znamenj pri avtomobilih dodatek, da je kazen za prestopke v nočnih urah dvojna.

Delavci CRDA stavkajo

V sredo 20. t. m. so delavci Združenih jadranskih ladjevalnic v Trzinu stavkali tri ure, od dveh do petih popoldne. Stavko pa bodo nadaljevali dnevno po nekaj ur, dokler ne dosežejo koristi, ki jih od vodstva CRDA zahtevajo.

Smrtna nesreča z motorjem

V nedeljo zvečer 17. t. m. se je ponesrečil z motornim vozilom g. Milan Pavletič (Pavletič) pok. Leopolda, star 51 let in bivajoč v Gabrijah, občina Sovodnje. Z motorjem se je vozil po cesti blizu rupskega mostu čez Vipavo, ko je iz neznanega vzroka zletel na levo stran in tako zadel v avto GO 12342, ki ga je vozil g. Tabbone iz Gorice. Hudo poškodovanega so g. Pavletiča prepeljali v goriško bolnišnico, kjer pa je še isto noč izdihnil.

Odkritje treh skladišč orožja

Goriška policija je odkrila tri skladišča orožja: prvo na levem bregu Soče v ul. degli Scogli, drugi dve pa v gozdu nad Pevmo (Forte del Bosco), in sicer kakih 300 granat in bomb italijanske vojske iz prve svetovne vojne. Policija nadaljuje z iskanjem še drugega orožja, da ne pridejo v nesrečo zasebni prebivalci, kot se je to dogodilo nedavno od tega prav v gozdu nad Pevmo.

Odkrita tolpa mladih tatibev

Policija je prejela sedmorico mladih tatibev, ki so bili dobro organizirani in katerim je stal na čelu komaj šestnajst

Novo obmejno olajšave

Z dogovorom, ki ga je sklenila v Ljubljani mešana italijansko-jugoslovanska komisija je bivanje s propustnico v obmejnem pasu dovoljeno tri dni in dve noči zaporedoma, in to štirikrat na mesec. Veljavnost propustnic pa je raztegnjena na eno leto, začeti od 1. januarja 1958.

Kakor znano je bivanje s propustnico v obmejnem pasu dovoljeno sedaj po 48 ur zaporedoma v naslednjih štirikrat na mesec s propustnice so se morale vsake štiri mesece obnoviti pziroma žigosati za obnovo nadaljnje veljavnosti.

Z novo uredbo, ki stopi v veljavo 1. decembra oadno 1. januarja, bo zadeva kretanja in prebivanja s dvostranskem obmejnem pasu za prebivalstvo zelo olajšana. Menimo pa, da bi moralo biti dovoljeno tudi večje trgovanje med dvema pasovima, da bosta dva obmejna kraja imela pri stvari večje koristi.

Mesariji tožijo, da prodajajo vedno manj mesa, ker da prihaja čez mejo vedno več. V resnici izkazuje občinski proračun iz leta 1956 v Gorici za 3.700.000 lir manj prejete carine na mesu, toda prebivalstvo občine je s prejemom mesa iz jugoslovanskega pasu zadovoljno, ker je okusno in ga dobi po zelo ugodni ceni. V tem oziru je moči le potrditi, da imajo korist od obmejnega prostega kretanja s propustnico le širši sloji ljudstva, ki si tako lahko privoščijo tudi nekaj mesa.

Mesariji pa, ki niso s tem zadovoljni, naj si priiskrbijo meso po ugodnejši ceni.

V Jugoslaviji ga ne manjka po zelo nizki ceni. Naj ga stavijo na trg tako, kot nekateri že delajo, to je po zmogljivi ceni, pa ga bodo prodali več in tudi več zaslужili. Zakaj prodajajo nekateri čiste piščance in kokoši po 700 lik kg, drugi pa po 800 in tudi 900 lir? Pa ne gre samo za meso; tudi drugo blago bi ljudje lahko kupovali v obmejnem pasu in ga prosto prevažali čez mejo, saj imajo kmetje onstran meje marsikaj dobrega naprodaj, in onstran tudi. Tako bodo tudi trgovci zadovoljni.

Protestno zborovanje tirolskih Nemcev v Poadizju

V nedeljo 17. t. m. predpoldne so tirolski Nemci v Poadizju imeli svoje protestno zborovanje v kraju Castel Firmiano, kakih 20 km proč od Bocna, ker jim oblast zborovanja v tem mestu ni dovolila. Nemška manjšina v Italiji namreč protestirajo proti nakazilu nekaj milijard lir za zgradbo novih stanovanjskih hiš v Bocnu, ker vidi v tem načrtu namen še nadaljnjega naseljevanja Italijanov v Poadizju, v čem ogrožanje obstoja nemške manjšine same, ki bi sčasoma izginita udušena od italijanske priseljevanja. Na zborovanju so torej protestirali proti novim stanovanjskim zgradbam v kolikor ne bi bila dana samo provincialnemu svetu možnost ip. pravica podeljevati stanovanja prebivalstvu. Poleg tega pa so zborovalci napovedali skorajšnje predložitev zakonskega predloga s strani nemških parlamentarcev za ukinitev deželne avtonomije in podelitev iste samo provinci Bocen.

Ta zahteva nemške manjšine je spravi- lila italijanske odgovorne kroge v precejšnjo zadrego. Deželna avtonomija, kot jo sedaj imajo, skupaj s tridentinsko provinco, a prevladovanjem italijanskega prebivalstva se praktično kaže za nekori- stno kar zadeva zaščito nemškega prebivalstva in je torej v tem oziru nepo- membna.

Italijanski krogi trdijo sedaj, da je nova zahteva ustavno zelo zamotana, ker je bila deželna avtonomija proglašena in uveljavljena z ustavnim zakonom, ki bi ga bilo sedaj treba spremeniti in z novim ustavnim zakonom priznati avtonomijo bencinski provinc.

Radi bi namreč igrali s formalizmom in zadevo zavlačevali, da bi le zaščito nemške manjšine še naprej zavlačevali, rečemo popolne zaščite te manjšine, kajti v precejšnji meri je že zaščiten, mi Slovenci v Italiji pa nič!

Praznik dreves

Včeraj, 21. t. m., se je vršil po vseh občinah provinc praznik dreves. V Goricu so nasadili lepo število dreves vzdolž Kornača s prisostvovanjem zastopništva vseh šol in tudi višjih oblasti.

let star P. E. Ko je policija tega mladega vodjo zaradi njegove mladosti izpustila na prosto kretanje, je baje izjavil, da dolgo časa on ne bo brez denarja!...

Najstarejši od sedmorice ima 20 let, najmlajši pa 15. P. E. je baje imel svojo postojanko-šolo v nekem prostoru v ulici Campi. Okradil pa so znano avtoprevozno tvrdko »La Goriziana« za kakih sedem milijonov lir, ki jih je policija našla in tvrdki vrnila, in mnogo drugih zasebnikov.

Novi doktor

Pretekli petek je na tržaškem vseučil- lišču promoviral za doktorja klasičnih le- poslovnih ved goriški rojak gospod Slavko Bratina, profesor na višji gimnaziji s slovenskim učenim jezikom v Gorici. Gos- podu dr. Bratini, ki je tudi naš sodelav- nik, iskreno čestitamo k uspehu in mu želimo obilo sreče in zadovoljstva v profesorskem poklicu.

Doktorska teza, ki jo je sestavil in s prof. Vitučijem razpravjal, nosi naslov: »Panonija od rimske zasedbe do razpada zahodnorimskega cesarstva.«

GOSPODARSTVO

NA NJIVI — Posejana pšenica črpa svojo življenjsko moč iz lastne zaloge v zrno. Ko pa doraste do treh listov, prične črpati hranilne snovi iz zemlje. Ob tem času moramo pšenici pomagati s tem, da ji nudimo hitro delujoče gnojilo, in sicer v obliki apnenega nitrata (nitrato di calcio). To gnojilo je priporočljivo pred drugimi slimičnimi dušjennimi gnojili, ker poleg hitro delujočega dušika vsebuje tudi apno, katero zemljo razkraja. S tem gnojilom moramo pšenici gnojiti skozi vsa zimo, tja do začetka meseca marca. Gnojiti moramo, tudi če je zemlja zmrzla. To gnojenje je važno zato, ker okrepi korenine, steblo postane močno in zato bolj odporno proti poleganju v spomladi. Zato tudi ne smemo te gnojilne o- pustiati sedaj in n. pr. pognojiti tam v me- secu marcu ali aprilu. Če bi tako ravnali, bi steblo ob nastopajoči pomladi bila šib- ke, in če bi tedaj pognojili, bi sicer hitro zrastle, a bi korenine in steblo ne bile dovolj močne proti poleganju. Iz tega sledi, da moramo pšenici sedaj, ko doseže tri liste, gnojiti, in tako gnojenje prene- hati v začetku meseca marca. Apnenega nitrata ne smemo potrositi preveč naen- krat, ker bi ga rastline ne moge tako hitro poiziti in bi se deloma parazgubilo. Zato bomo gnojili v več obrokah v pre- slednjih 20-25 dni in z majhno količino, t. j. 8-10 kg na vsakih 1.000 kv. metrov površine ob vsakem obroku. Apneni nitrat moramo trositi, ko so stebela suha, ker bi jih sicer gnojilo ozgalo.

NA VRTU — Cas je za saditev čebule in česna. Teh ne smemo saditi na gnoj, katerega smo sedaj podkopali ali pod- rali, ker bi v tem primeru rastline močno rastle, a bi dale le droben sad. Zato moramo česen in čebulo saditi v zemljo, katera je bila lansko leto pognojena z gnoj- jem. Če bomo sadili v grede, naj bo steb- lo 20 cm eno od drugega, če pa bomo sadili v lehe, lahko napravimo dve vrsti, vedno 20 cm steblo od stebela. Saditi ne smemo pregloboko, ker bi se v tem slu- čaju gomolji ne mogli razvijati in bi o- stali drobni. Zemljo, katera je bila, ka- kor rečeno, lansko leto pognojena s hlev- skim gnojem, bomo sedaj pred saditvijo česna in čebule pognojili s kakim celovitim gnojilom, kakor so PKN, ORTIL itd. Takega gnojila potrosimo po 3-4 kg na 100 kv. metrov površine ter jih zakoplje- mo. Pozneje moramo česen in čebulo več- krat okopavati ter sploh, skrbeti da ne zaraste plevel. Cim rahlejša in čista ple- vala bo zemlja, tem debelejša sadove bo- mo dobili.

ZIVNOREJA — Ponavljamo, kar smo že v prejšnji številki povedali, da mora vsak vosten kmetovalec pregledati zalo- go krme, katero ima na razpolago. Na- praviti mora nekaj preračun krme v raz- merju s številom živine, ki jo ima v hlev- u. Ce ugotovi, da mu bo primanjkovalo krme se mora takoj odločiti ali krmo do- kupiti ali živino prodati. Pustiti živino strdati, predvsem ni človeško, po drugi strani pa je skrajno negotovarsko, ker bi tako živina izgubila na teži in na ceni, poleg tega pa se shujšano živino le težko proda.

NA SENOZETIH IN TRAVNIKIH — Očistimo jih vsega grmičevja in kamenja. Sedaj lahko gnojimo s »Tomaževo žil- drov« (seorie Thomas). To gnojilo moramo sedaj trositi in ne spomladi, ker se le po- časi razkraja. Rabimo jo 50-60 kg na 1.000 kv. metrov. Gnojilo je enostransko, ker vsebuje samo fosfor, zato moramo dodati še na vsakih 1.000 kv. metrov površine po 15-20 kg kalijeve soli in 20-25 kg apne- nega dušika. Gnojenje s »Tomaževo žil- drov« je zlasti priporočljivo na močvirna- nih travnikih ter v pustih, bregovitih lega- h. Vsa tri omenjena gnojila lahko pred- trosenjem zmešamo, toda jih moramo tak- o uporabiti, ker se sicer strdijo.

NOVICE IZ SLOVENIJE

MEDNARODNI SEJEM KNJIG V BEOGRADU

Druga novembra so otvorili v Beogradu II. mednarodni sejem knjig, kate- rega so se udeležila vsa domača podje- tja in predstavljajo 36 založb iz 16 držav: ZDA, ZSSR, Kitajske, Indije, Vzh. in Zah. Nemčije, Anglije, Svice, Italije, Madžarske, Poljske, Češkoslovaške, Av- strije in Holandije. Sejem se vrši v dvo- rani beogradskega sejma na površini 3800 kv. metrov. Domača podjetja razstavlja- jo okoli 8500 knjig, tuje pa 12.000. Knji- ge so vse vrst: strokovne, umetniške re- produkcije, besednjaki in učbeniki tujih jezikov. Razstavljeni bodo vsa najmoder- nejša sredstva za pouk jezikov.

RAZSTAVA SODOBNE KITAJSKA GRAFIKE

Sedemnajstega oktobra je bila odpra v Ljubljani v Moderni galeriji razstava sodobne kitajske likovne umetnosti, ki jo je organizirala Komisija za kulturne stik- e z inozemstvom. Razstavljenih je pri- bližno 140 listov najboljših sodobnih ki- tajskih umetnikov-grafikov.

NOVA CENTRALA

Na Rječinu bodo v kratkem začeli gra- diti novo centralo. Raziskovalna dela so že končana, prav tak pa so že izdelani

generalni načrti. Hidrocentrala po poga- njala reka, dolga le 20 km. Voda bo zbra- va v dveh jezerih, ki boš skupno držili 7 milijonov kubnih metrov vode. V je- zove bo vgrajenih 70 tisoč kub. metrov betona. Ker bo centrala na Reki, bo do nje dovažal vodo 3 km dolg tunel. Elek- trarna, bo dajala 155 milijonov kwh električne energije, bo med največjimi v državi, saj bo ena ura energije iz te hidrocentrale veljala 1,20 din.

SADNI SOK

Letos poleti, ko je bila tako neznozna vročina, je po vsej Sloveniji primanjko- valo pijač. V Ljubljani se na primer ob osmih zvečer ni našlo več piva, pa tudi drugih pijač je bilo zelo malo na razpo- lago. Alkohole pijače so seveda najprej pojenzale, in kadar je hotel pogasiti žejo, se je moral zadovoljiti z brezalkoholnimi pijačami.

Slovenije - vino je pridelala letos sama 45.000 steklenic, to je le 30 od- stotkov vse letne potrebnosti te pijače v Sloveniji. Da bi se proizvodnja zvečala, si je tovarna nabavila nov stroj, ki bo imel zmogljivost od dva do tri tisoč ste- klenic na dan.

V splošnem se ljudje hudo pritožujejo nad vinskó kakovostjo. Pravijo, da v Si- škii »pridelujejo« vino brez grozdja.

ČLOVEK OSVAJA VSE MIRJE

Bilo je leta 1666. V angleškem vseučiliškem mestecu Cambridgeu je izbruhnila kuga. Zamotani pogrebci so hodili od hiše do hiše in odnašali mrtlice. Eden izmed vseučilišnikov, 23-letni Izak Newton, se je odpravil domov, ker so vseučilišče zaprli. Zaradi tega ni bil posebno žalosten. Doma v Wolthorpeu bo imel dovolj časa razmišljati o vprašanjih, s katerimi si je že nekaj let belil glavo: težnost, svetloba in matematika neskončnosti.

Vse tisto, kar si je v naslednjem letu Newton izmislil, tvori osnovo mehanike, optike in višje matematike. So to pojmi, učna pravila in računске metode, ki so nekaj stoletij kasneje tvorile podlogo tehniki in fiziki. Vztrajniki pri strojih in nebesna telesa se gibljejo po teh zakonih. V resnici tudi nebesna telesa. Prva umetna luna, ki je odletela 4. oktobra 1957 v vsemirje, se je porodila polnih dve sto enaindevetdeset let pred tem v možganih razmišljujočega dijaka.

Newtonove zamisli

Newton si je predstavljal, da bi z ogromnim topom, postavljenim na najvišjem hribu, s cevjo, naperjeno navpično navzgor izstrelili granato. V XVII. stoletju so sicer granate letale samo nekaj sto metrov daleč, morda tudi nekaj kilometrov. Krivina zemlje pri tem ni prihajala prav nič v poštev. To pa genialnega misleca ni prav nič motilo. Slo mu je samo za to, da bi vse zadevo načelno zagrabil. Vprašanje, ki se ga je pošalo, je bilo: kako izgleda pot izstrelka, če se njegova hitrost čedalje bolj stopnjuje? Kako bo v takem primeru učinkovala zemeljska krivina? Odgovor je bil kaj preprost. Čim večja je začetna hitrost izstrelka, tem dlje bo letel. Če je začetna hitrost stopnjujemo do največje meje, potem mora izstrelak krožiti okrog zemlje. Pustolovska zamisel. Če bi n. pr. možakar na Severnem tečaju v navpični smeri izstrelil krogljo s puške največje začetne hitrosti, potem bi sam sebe ustrelil v hrbet.

Kakšna pa naj bo ta začetna hitrost? Za mladega genialnega matematika je tak račun otroško delo. V prvi sekundi mora izstrelak doseči oddaljenost 8 km, če naj kot umetna luna kroži okrog zemlje. Začetna hitrost 8 km na sekundo, to je ključ za umetni satelit.

Newtonov miselni poizkus pa tehnično ni bilo mogoče uresničiti. Najhitrejši izstrelki vseh časov — moderna raketa — je bil še neznan. Poznali so sicer rakete že dolgo pred tem kot nedolžne igrače pri nočnih proslavah. Tu pa tam so jih uporabljali tudi kot orožje. Ko so leta 1232 branili kitajsko mesto Kaifeng pred Mongoli, so branilci indjavje proti napadalcem streljali z ognjeno zaporko, pravi kroniki.

Sele v drugi svetovni vojni pa so rakete postale pravo, pravcato orožje. Raketa »V2« — omenila v raketni tehniki pravo revolucijo. Tudi tako imenovani nemški »Panzerfausti« ali sovjetske »Stalinove orgle« spominjajo na rakete. Desetletja pred tem sta Rus Konstantin Ciolkovski in ameriški profesor Goddard spoznala, da je odstrel raket v vsemirje mogoče. Po vojni so se nemški učenjaki, ki so se ukvarjali z raketnimi izstrelki, porazgubili deloma v Ameriko, deloma pa so jih odpeljali Sovjeti. V Ameriki in v Sovjetiji so po vojni hlastno razvijali nove in večje rakete. Abstraktni miselni eksperiment visokošola Newtona je leta 1957 postal resničnost. Dve in pol milijardi ljudi po vsem svetu je prisluhnilo novici, da spremlja našo zemljo umetni satelit. Po skoraj 300 letih sledi miselnemu bližnjemu genialnega prirodoslovca grmenje motorjev ruske rakete, natoberne z umetno luno, ki divja proti nebu.

Ze sam upor zračnih plasti, ki ga je Newton s svojim miselnim poizkusom hrabro odstranil, bi moral odstrel okrog zemlje onemogočiti. Kdor bi želel streljati okrog zemlje, bi se moral postaviti nekaj sto kilometrov izven zemeljske zračne atmosfere in od tam odstreliti v vodoravni smeri svojo raketo z začetno hitrostjo osmih km na sekundo. Prav to delo pa opravila tridelna raketa, ki je usmerila umetno luno na zemeljsko prog.

Fantastične zamisli visokošola pred 300 leti se uresničujejo

S silo prvih dveh raketnih delov leti tretji del z umetnim sputnikom vred nekaj sto kilometrov visoko. Tretji del pa učinkuje prav tako, kot Newtonov izstrelak v vodoravni smeri.

Zakaj leti okrog zemlje?

Na sto in sto učenjakov na Zahodu ugiba, kako je ruskim raziskovalcem uspelo, da so zvečer 4. oktobra pognali v vodoravno smer prvo umetno luno.

Prva tehnična skrivnost ruskega satelitnega načrta se glasi: kako so ruski iznajditelji pogrnuli, da tretji del rakete izstrelil luno v vodoravni smeri? Postavitvi Newtonov top na visoko goro in ga v navpični smeri izstreliti, danes gotovo ni nobena tehnična težkoča. Tudi vprašanje bi lahko rešil sleherni zidar s solidno svinčnico. Raketni top, to je tretji del ruske rakete, precizno vodoravno usmeriti pa je gotovo zelo zamotano vprašanje. Vodna tehnica v raketi ne bi mogla nakazovati vodoravnega položaja, kajti v višini sputnikove proge leti raketa brez pogona. Vse stvari v raketi izgubijo svojo težo, in tudi vodna tehnica odpoveduje svojo službo.

Nič ne vemo, ali je ruska raketa opremljena s takimi neživimi očmi. Znanstveniki tako v Rusiji, kot v Ameriki rešujejo to vprašanje pod debelo kopreno popolne tajnosti.

Ko so z merilnimi sputniki zadostno raziskali najvišje zračne plasti, in ko tudi večji modeli spet lahko pristajajo na zemljo, nastaja obdobje raziskovanja življenjskih pogojev v vsemirju. Kot znano so Rusi v svojem drugem sputniku nameri-

stili pasco Lajko, ki je medtem že poginila. Verjetno je, da so s tem obogatili svoje izkušnje. Končno bo mogoče morda tudi človeku tvegati polet okrog zemlje. Ta vozila bodo nekakšen vmesni člen najhitrejših letal in sputniških raket. Sele potem, ko se bodo ti poizkusi izkazali za pozitivne, bodo verjetno pričeli z mislijo zgraditi posebne postaje s posadko, ki bo stalno, kot velika luna obkrožala našo zemljo.

Pot na luno in k planetom

Ta postaja naj bi bila nekaka odskočna deska — tako vsaj pravi fantazija graditeljev — za nadaljnja potovanja v naš sončni sistem. Prvi izletni cilj bi bila luna. Če se bo posrečilo zgraditi tako postajo, in če bodo ljudje brez velike nevarnosti dalj časa lahko živeli v vsemirju, bi se po mnenju mnogih strokovnjakov lahko pričela potovanja na luno.

Potniki, ki bodo prvi pristali na luno, bodo tam našli mrtev svet. Sicer bodo v resnici prvi zagledali nasprotno stran lune, ki je z zemlje ni mogoče nikoli videti. Raziskovalci vsemirja pa dvomijo, da bi ta druga stran naše lune bistveno drugače izgledala kot prednja stran, ki jo naš svet v podrobnosti že pozna.

Potniki na luno in na druge planete se bodo verjetno poslužili prastarih pravice in novoodkritim pogorjem in ravninam po lastni izbiri dajali imena. Najprej bodo raziskovali luno in njeno zgodovino, zelo verjetno pa je, da bi se kateremukoli zemeljskemu prebivalcu izplačala posest kakršnegakoli predela na luni. Tudi če bi luna bila vsa iz čistega

zlata ali urana, se ne bi izplačalo tam graditi rudnikov. Prevozni stroški tudi najdragocenejših rud bi bili znatno večji od pridobljenih vrednosti.

Neprimerno zapeljivejša pa bi bila vožnja k posestrimskim planetom naše zemlje, na Venero ali Mars. Mnogi znaki govorijo namreč, da morda na teh dveh planetih živi živa bitja. Nihče pa danes še ne more z gotovostjo reči, ali bi bila odprava na Mars ali Venero tehnično tudi uresničljiva. To pa astronomov ne zadržuje, da bi svoji fantaziji ne »privoščili polnega razmaha. Medtem ko je angleški astronom Sir Spencer Jones po izstrelitvi sputnika izjavil, da so potovanja na Mars ali Venero popolnoma nemogoča, razmišljajo ruski učenjaki tudi o tem, kako bi posadko vsemirskega letala, ki bi leta in leta potrebovala za vožnjo na ta dva planeta, zabavali v umetno zimsko spajne ter ji na ta način prihranili težke napore takega potovanja.

In drugam v vsemirje...

Zamislimo si, da bi iz neke točke naše zemlje odletela v vsemirje raketa v smeri nekega ozvezdja, ki je n. pr. oddaljeno od naše zemlje tisoč svetlobnih let. Med vožnjo bi posadka lahko stalno imela pred očmi, oziroma v navigacijskih instrumentih svoj cilj. Zaradi dvojnih efektov bi posadka ugotovila, da z naraščajočo hitrostjo prvotna rumena barva ozvezdja prehaja v zeleno, modro in vijoličasto ter končno v ultravijoličasto, ki je človeško oko več ne zaznava. Zato bi lahko svoj cilj posadka lahko opazovala samo s posebnimi optičnimi instrumenti.

SKRIVNOSTI PTIC SELIVK

Poizkusi s selivkami odkrivajo nove skrivnosti matere narave

Z zvezdami bogato posejano nebo je v teh in preteklih dneh prenapolnjeno romarskih pesmi proti jugu letičih ptičjih jat. Kdor dojeta te melodije, bo ustavil svoj nočni korak in prisluhnil v jensensko noč. V ušesa mu bodo udarjali trompetni poklici žerjavov, kričave vabljivke drozgov, htečji pozivčiji velikih skrjančev. Stevilne ptice pa romajo neme, med njimi najmanjši izmed naših pevcev, i naš v poletnih dneh razveseljujejo s svojim neutrudnim petjem. Sedaj pa jih jesen poganja k naglici. Tiho se poslavljajo.

Kdo vodi te naše prijateljice skozi temno noč? Kdo jim nakazuje smer, da si jeseni poiščejo svoja zimovališča in da se spomladi vrnejo v svoja vališča? Nihče do danes še ni odgovoril na to vprašanje. Cudovite lastnosti ptič, da se v temnih nočeh orientirajo po oceanih in tujih deželah spadajo med velike skrivnosti ptičjih selitev.

Vse mogoče rešitve so postavljali ljudje: orientacijo po določenih zemeljskih značilnostih, vodstvo mladičev s pomočjo izkušenih staršev, zračna valovanja in vremenske r zmere, zemeljski magnetizem in krogotok naše zemlje. Le enega se ornitologi niso domislili, da bi moglo sonce in ozvezdja pomagati pri dnevnih in nočnih romanjih ptič selivk ter da bi ta nebesna telesa nakazovala smeri preletov. Se pred nekaj leti je ameriški ornitolog Griffin dejal: »Sonce in druga nebesna telesa so morda kačipot letičim ptičjim jatom. Če bi se pa ptiček želel ravnati po nebesnih telesih, bi moral od ure do ure spreminjati kot letalske smeri in acimut, to je kot vsakokratnega položaja nebesnega telesa. Tega pa ptiček ne zmore!»

Danes pa vemo, da je ptiček tudi tega zmogen. Na pot k temu spoznanju so nas dovedle druge živali. Ze leta 1911 so odkrili, da uporabljajo mravlje za svojo orientacijo, za kompas sonce. Znani raziskovalec čebel, Frisch, je tudi ugotovil, da se čebele orientirajo po soncu. Prav

tako se tudi nekateri hrošči, stonoge, pajki ravnaajo po soncu. Majhen, v vodi živeti rak se ne orientira po soncu samo čez dan, pač pa ponoči tudi po luni.

Po vseh teh ugotovitvah je bilo povsem logično, da so prirodoslovci pričeli misliti, da so tudi ptice opremljene s podobnimi lastnostmi. V resnici so pri skoraj vsakih ugotovitvah, da si izračunajo semi, in to po soncu svojo romarsko smer. Kakor pa vemo, zavzema sonce od ure do ure na nebu drugačen položaj. Kako izračunajo ptice te časovne razlike? Učenjaki so tudi na to vprašanje odgovorili: ptice izračunajo sončni potek s pomočjo »notranje ure«. Posedejuje namreč prirojeno lastnost časovnega ocenjevanja. Ta deluje tudi takrat, če potujejo sonce nadomestimo s električno žarnico. Skorec bi nam torej lahko povedal ob vsakem času, koliko je ura, če bi to mogel.

Ko so enkrat ugotovili, da se ptice selivke orientirajo po soncu, je nastalo vprašanje, ali se nočni romarji orientirajo po ozvezdjih. Ugotovili so, da se je naša penica, ko so ji ponoči pokazali umetno ozvezdje, takoj orientirala po njem.

Nobene ptice selivke ni, ki bi romala od svojega evropskega vališča naravnost v Afriko. Čeprav selivka točno izračuna n besno smer, kamor je namenjena po soncu in po ozvezdjih, vendar napravi pogostokrat velike ovinke.

Nekaj primerov: jeseni in spomladi se obare in vodne ptice rade zadržujejo ob obrežjih, ker najdejo tam dovolj hrane. Naš kolibar, lahko bi mu rekli rumeni kos, potuje od nas v Vzhodno Afriko, kjer prezimi. Ne leti pa naravnost, pač pa najprej v Grčijo, nato v Malo Azijo in od tam v Vzhodno Afriko. Zakaj jo ne ureže naravnost? Od nas se poslavlja že zelo zgodaj, ko odpadejo zadnje česnje. V Grčijo prihaja, ko so zrele prve smokve. Ko je tudi tam opravil svoje požrešno delo, odhaja v Malo Azijo in od tam v zgodovne Vzhodne Afrike. Jasprotno pa spomlad s svojim povratkom ne zapravlja časa. Ker ostaja pri nas komaj dobrih sto dni,

se mu spomladi mudi, da po najkrajši poti doseže svoja evropska vališča.

Majhni in nežni pevci izbirajo največkrat najdaljšo pot. Lastovice odhajajo v Belgijski Kongo, srakoperji prezimujejo na vzhodnih obalah Južne Afrike, slavci v Osrednji Afriki, penice odhajajo v Sirijo, Libanon in Palestino. V teh krajih so za njih življenjski pogoji najugodnejši. Tudi štorčke letijo prav do Kapskega mesta. Čeprav bi jim tudi severnoafriški prostor z nilsko delto nudil dovolj prehrane.

Za nekatere morske ptice je naša dežela njihovo prezimovališče. Nordijske rase prezimujejo v ogromnih množinah po lagunah okrog Gradeža od pozne jeseni pa vse do pomladi. Srebrni galeb, ki prihajajo z obal Murmanska, in severni galeb iz Finske prihajajo na alpka jezera, ker smatrajo alpško zimsko podnebje kot dovolj milo. Zelo redke kratkokožune divje gosi imajo tudi podobne navade. Valijo na Islandiji, prezimijo pa v južni Angliji. Kratkokožune gosi, ki poleti domujejo v Spitzbergih, prihajajo pozimi na južne obale Norveške. Nasprotno potujejo nekatere vodne ptice v jeseni proti severu namesto proti jugu. Verjetno zato, ker imajo v nordijskih prezimovališčih več hrane na razpolago kot drugod.

Mnoge romarske poti ptič selivk proti jugu so zaradi vremenskih sprememb v Severni Evropi zapuščene. Mile zime so dobršen del ptič selivk, med njimi so škornji, kosi, pride, gozdni ključač in taščice, preobrazile v stalne ptice.

Tudi človek je pripomogel, da so ptice svoje starodavne selitvene smeri opustile: ameriško atomsko središče Las Vegas pnerati romarji iz Kanadskih jezerskih pokrajin ne obiskujejo več. V prejšnjih časih so vsako jesen in spomlad prihajale deset in deset tisočglave jate prav čez to področje. Učenjaki mislijo, da posedujejo te ptice poseben čut za atomsko izžarevanje in so zato obsele okuženo ozemlje ter si izbrale novo, čeprav mnogo dalj-

S pomočjo dvojnega premika bi posadka n. pr. čez leto in pol ugotovila, da se svogemu cilju približuje z 90-odstotno hitrostjo svetlobnega žarka. Po petih letih in pol pa bi že dosegla hitrost svetlobe.

Ce bi po tem času posadka lahko izmerila oddaljenost svojega cilja, bi ugotovila, da bi potrebovala še kakih pet in pol svetlobnih let, da doseže svoj cilj in — ne, kakor je domnevala — nekaj manj kot tisoč svetlobnih let.

Tudi če bi se hitrost ne povečala, bi po pet in pol letih, to je skupno po enajstih letih štarta, raketa letela mimo cilja, ki so ga z zemlje izračunali, da je oddaljen tisoč svetlobnih let. To se pravi, da svetlobni žarek s tega cilja potrebuje tisoč let, da doseže našo zemljo s hitrostjo 300.000 km na sekundo.

Po urah, ki so jih imeli s seboj člani posadke, bi lahko ugotovili, da so bili na potu enajst let. Po urah človeštva na naši zemlji pa bi prav tako ugotovili, da je medtem preteklo že tisoč let.

Ce bi posadka med vožnjo lahko opazovala dogodke na zemlji, potem bi ji zemlja postajala vedno bolj rdeča in se končno spremenila v rudijske valovne dolžine. Ti dolgi valovi bi ji pripovedovali bistvena razdobja zemeljske zgodovine v času enajst zemeljskih let, tako da bi posadka pri prihodu na cilj opazovala stanje na zemlji, kakršno je bilo pred njenim odhodom, to je pred enajstimi leti, medtem ko bi na zemlji dejansko odšlo v večnost že nad tisoč let. Ce bi se posadka več časa zadrževala na doseženem ozvezdju, potem bi zemeljski ritem pomenil spremembe polnih tisoč let.

Ce pa bi se posadka ob svojem prihodu na ozvezdje vrnila zopet nazaj in bi letela z isto hitrostjo, bi med tem časom zopet prešlo na zemljinovih tisoč let, na raketi pa samo enajst let.

Ti relativistični efekti pripravljajo laiku seveda velike miselne težave. Posebno fenomen poteka časa. Tako so razmišljevanja današnjih učenjakov, ki jih navadni zemljani čedalje manj razumemo.

Ce pa bi potovanje na Mars resnično tudi uspelo, nastaja vprašanje, kaj bi nam raziskovalci lahko prinesli z Marsa? Eno je gotovo. Tudi če bi tam našli mrtev svet, bi nam prinesli s seboj nekaj, kar je neprimerno dragocenejši kot vsa druga spoznanja. Kdor je enkrat že zemljo videl od zunaj kot majhen moder planet v vsemirju, ta bo po svojem povratku ostalemu človeštvu prinesel s seboj nekaj svojega novega svetovnega občutka, ki nam bo pomagal, da bi na naši zemlji v miru živeli.

POD ČRTO

Zdravje

Pred kratkim sem v nekem časniku prebral članek o nevarnostih kajenja. Te nevarnosti so ugotovile ameriške statistične. Takoj sem se odpovedal kajenju. Ze med branjem sem namreč občutil, kako me pljučni rak ščiplje po psih. Odločil sem se, da se potoležim s četrtinko briške rebufe. Po prvem požirku sem potegnil iz žepa časnik. Kar streslo me je. Avstralski statistik je namreč ugotovil, da od 100 vinskih pivocev boluje nič manj kot 95,5 odstotkov na živčnih pretresih.

Ostaneč četrtinke sem zili neopazno po tleh in naročil vrček piva. Samemu pa mi je dolgočasno presedati ob gostilniški mizi, zato sem nadaljeval s prebranjem časnika. Na zadnji strani sem našel poročilo, ki je govorilo, da pivo razjede jetra. Pustil sem poln vrček piva na mizi, plačal in jezno odšel. Na cesti mi je zdrvelo dvajset avtomobilov in štrideset motociklov izpred nosa, preden sem tvegal na drugo stran ceste. Statistične zadržujejo, da mešani umirajo za tretjino svojega življenja prej kot podeželan prav zaradi uživanja s plini zastarajljenega ozračja.

Zato sem sklenil, da odpotujem. Pred tem pa sem napisal tri pisma. Prvo šefu, kateremu sem sporočil, č odpovedujem službo pri podjetju, ker je sedenje zdrav-

ju škodljivo. Drugo davkarju, katero sem obvestil, da v bodoče ne bom plačeval nobenih davkov več, ker razburjenja predčasno ugonabljamoj živčni sistem. Tretje pismo pa sem naslovil svoji zaročenki in ji povedal, da se odpovedujem zaročki, ker je statistični urad v Rustenbergju (Južna Afrika) ugotovil, da poljubovanje pospešuje srčne utripe in krajša s tem življenje za 5,75 odstotkov.

Po vseh teh pisemih sem želel izpiti kozarec sveže vode, pa sem to namero opustil, ker je nek opozičijski list zatrdjeval, da je voda, kateri primesejajo klor, zdravju škodljiva.

Tako sem se odpeljal na Koroško, kamor zahajajo vsi pristni Tržačani. Na hribe nisem mogel, ker mi je preizkušeni izvedenec zaupal, da je nevarnost plazov vrjetna v 98 od 100 primerov. Koroških kruhovih cmokov z ovirki sem se moral odpovedati, ker so statistično ugotovili, da več kot sedem cmokov povzroča želodčne oteklince in končno tudi perforacijo želodčne stene. Obenem pa je statistik ugotovil, da manjše število cmokov prekaša silo človeške vzdržnosti.

Sklenil sem, da odpotujem v Indijo. Zato se se v Celovcu posvetoval s profesorjem Palavačanom, ki mi je povedal, da postajanje na stebru povzroča ljudem plosko nogo. Tako sem spoznal, da mi preostaja edino sredstvo, da povsem zadostim statističnim ugotovitvam: samomor. Za konec svojega življenja sem ho-

tel rešiti še križanko v nekem listu, ki izhaja v Ljubljani. Rešitev se je glasila: »Kajenje je samomor!»

Takoj sem odšel v tobakarno in si kupil 20 spork. Od tega časa spet kadim in se kar dobro počutim.

Pepi Grinta

Policijsko gostoljubje

»Policijski je dejal John, »to sploh ni človek. Ta ne sprašuje, ali si dober ali hudoben, sit ali lačen, srečen ali nesrečen... Papirje pokažite...! To je vse. Če jih nimáš, te vtaknejo v luknjno. Ce jih imaš, potem gotovo na njih nekaj ni v redu. Ce je vse v redu, so gotovo ponarejeni, ker so pač prelepi, da bi bili tudi pristni.« Vzdihnil je. Ostali so mu pri-trjevali. Samo Bill tega ni storil. Bill je bil čudek. Karkoli bi nekdo tudi govoril in zatrdjeval, to za Billa ne velja. V takih razgovorih dvigne Bill kazalec leve roke — jakaj vedno prav kazelec, in to leve roke — tega nihče ne ugame. Bill vendar ni levičar. Pa jo takole zagode: »To ni popolnoma tako...«

Tudi sedaj je Bill dvignil kazalec leve roke in zamaketal: »To ni popolnoma tako.« John je vzkipel: »Ti sveda tega ne verjameš kot vedno! Ostali so se hudobno režali.

»Poznam primer, ko policiji niso spraševali po papirjih. To vem, ker sem bil sam na policiji, ko so me spraševali. Bil je to eden tistih ogabnih meglenih lon-

donskih popoldnevov, pa sem se po ulicah izgubil. Eden izmed policajev me je pobaral: »Pokažite papirje...! Odvedel me je na policijo. Prevohal so me od vrha do tal. Vse sem jim moral povedati: kakšen je moj zaslužek, kdaj je bila cepljena moja pokojna babica, ali smo imeli aziatsko v hiši in podobno.

Kot sem že dejal, je bil to nemaren, megleni dan. Teko sta prišla dva na stražnico. Bila sta oba premražena in prestrašena, ko sta spoznala, kam sta zšla. Tudi ta dva sta se verjetno izgubila v megli.« John se je zarezal: »Pokažite papirje...!« Bill je odkimal. »Nela Oba sta poskušala pobegniti skozi zaprto okno, sveda zamaj. Policijski so ju zagrabili.

»In spraševali po papirjih,« je zmagoslavno vzklisknil John. »Ni mi misliti! Pripriceli so se, da sta oba izstradana in izčrpana, pa so jima dali jesti in piti. In potem...« — »Potem so jima postregli še s črno kavo in cigaretami?« je zaničljivo spraševal John. »Ali so jima ponudili kozareček žganja?« — »Ne. Potem je eden izmed policajev stopil k oknu in pripomnil: »Megla se dviga. Ce ju izpustimo, se bosta že znašla. In v resnici so ju izpustili.«

»To boš komu drugemu pripovedoval! Policijski da bi ju izpustila, ne da bi od njiju zahtevala papirje?«

»Nobenih nista imela.« — »Kako pa ti to veš, ko pa ju o tem nisvo spraševali?« — Bill se je muzal: »Kaj si že kdaj videl galebe z veljavnimi papirji?«

Titova politika kolebanja

Težave s tržaškim prometom

Neprestana kolebanja med Vzhodom in Zahodom, ki jih v določenem obsegu Titu narekujejo gospodarske in finančne pomoči povzročajo ne samo v ZDA, pač pa tudi po ostalem svobodnem svetu živahna razpravljavanja in komentarije. Ugledni švicarski dnevnik »Neue Zürcher Zeitung« prinaša na uvodnem mestu oceno, ki osvetljuje sedanje zagate titovske politike kolebanja. Zaradi zanimivosti vsekakor aktualnega vprašanja objavljamo iz članka glavne misli tudi našim čitateljem.

Nova poslabšanja sovjetsko-jugoslavenskih odnosov, ki so vzbudila tik pred proslavami 40-letnice oktobrskih revolucije, se čedalje bolj razraščajo v holot tistih naporov, ki sta jih Tito in Hruščev skupno zasnovala za poživitev udarne sile svetovnega komunizma z ideološkimi in političnimi preobnovami. Ni si mogoče zamisliti namreč, da bi Hruščev pred Vrhovnim sovjetom prepeval hvalnice Stalinu, če bi bil Tito prisoten v Moskvi. Govor sovjetskega partijskega tajnika je bil namreč v diametralnem nasprotju ne samo s pojmovanji jugoslavenskih komunistov o Stalinu in stalinizmu, pač pa ta govor spreminja velik del zasnove XX. partijskega kongresa. Nasprotno pa je očitno, da so se neposredno pred 40. jubilejem oktobrskih revolucije speli dogodi, ki so Titu zaprli pot v Moskvo. Trenutno je težko uginiti, kjer ležijo v tem vprašanju vzroki in kje njihovi učinki.

Jugoslavenski komunisti so v teh dneh trotili po Beogradu govorice, da je Tito ušel zaradi izгона njegovega starega prijatelja Zukova in da zato ni odšel v Moskvo. Ta vest pa izgleda nesmiselna, če pomislimo na panični strah, ki se pošlašča Jugoslovancem ob misli na nedogmatično vojaško diktaturo v Sovjetiji. Poleg tega so bili vsi govori sovjetskega maršala ob njegovem obisku v Jugoslaviji za gostitelja naravnost mučni.

Suslova zvezda

Nasprotno pa je bil Tito upravičeno zaskrbljen in razkačen nad okoliščinami, v katerih so Zukoza dejansko odstavili. Hruščevljevi govor pred Vrhovnim sovjetom je odkril, da se je sovjetski partijski tajnik pri tem postopanju moral naslonjati na staliniste. Ko sta Kardelj in Ranković kot Titova zastopnika prispela v Moskvo, ju je poleg Mikojana pričakal tudi Suslov, to je človek, ki je leta 1948 s podporo Malenkova zastopal Sovjetijo na seji Kominforma, na kateri so sklenili izgon Jugoslavije iz te ustanove. Prav tako je Tito letošnji spomlad ostro napadel Suslova zaradi njegovih izpadov proti jugoslavenski zamisli socialistične izgradnje.

To izstopanje Suslova in tudi drugih, kakor tudi dejstvo, da je Hruščevljevi govor izzvenel v popolno zanikanje duha beogradske izjave, kakor tudi v nasprotovanje sklepov XX. partijskega kongresa naj bi pomenilo, da uživa Hruščev danes po odstranitvi Zukoza manjšo svobodo ukrepanja kot kdajkoli poprej. Tito je najbrž verjel, da bo moral iz realno političnih razlogov sprejeti Zukoza kot nevarnega partnerja pri pogajanjih, podobno kot je moral zadnji jesen sprejeti Geroevja. Ko se je za tem Hruščevu proti vsakemu pričakovanju le posrečilo, da je izvagoril Zukoza, se je pokazalo, da se je to zgodilo s pomočjo sil in v okoliščinah, ki pomenijo pretres načelne Hruščevljeve politike in s tem tudi Titove politike.

Ce se sprašujemo, ali bi Tito potoval v

Moskvo, če bi Zukoza ne poglani na način, kako so to storili, potem prihajamo, seveda iz drugačnih razlogov, prav tako do zanikajočega odgovora. Očitno je, da Tito ni pričakoval takojšnje reakcije Zahodne Nemčije na njegovo priznanje vzhodnonemške komunistične vladavine. Če bi Tito za 40. obletnico oktobrskih revolucije odpotoval v Moskvo, potem bi nedvomno tudi v Washingtonu prevladalo mnenje, da nadaljevanje z gospodarsko in vojaško pomočjo Jugoslaviji ne prihaja več v poštev. Jugoslovanski komunisti so bili prepričani, da bo tudi Bonn njihovo provokacijo mirno spravljal v žep, kot je do sedaj Zahod nešteto takih Titovih izzivov molče pogostil. Nainsto tega pa se je Bonn Titu postavil po robu in s tem določeno posegel v notranjo politiko komunističnega tabora. Prelom diplomatskih odnosov med Beogradom in Bonnom je ustvaril nevarnost, ki napoveduje, da se bodo nekoč krvavo potrebne gospodarske dobave iz Nemčije ustavile. Zato ni mogel Tito tvegati, da bi se ustavile še ameriške pomoči. Na ta način bi se Tito brezpogojno izročil v roke kremeljskih oblastnikov in izgubil vsako možnost, da svoje sodelovanje z vzhodnim blokom povezuje z določenimi pogoji. Titova vloga v mednarodnem komunizmu bi se skrčila na raven kakega bolgarskega Zivkova ali rumunskega Georgija Deja.

Cena jugoslov. prijateljstva

Nedvomno je, da bi se Tito pokazal v Moskvi, če ne bi svojega prehoda v vzhodni tabor v zadnjih tednih in mesecih tako očitno ne razkazoval. Vprašanje je, zakaj je bila potemtakem tako nujna potreba, da Tito prizna vzhodnonemško komunistično vladavino in da ves jugo-

slavenski tisk povečujejo Sovjetijo. Vse to bi imelo smisel le tedaj, če bi obstajali utemeljeni izglei, da je Kremelj pripravljen plačati tisto ceno, ki je bila že leta 1955 postavljena za Titovo sodelovanje v komunističnem taboru. Ta cena pa je osnutek sodelovanja vseh komunističnih balkanskih držav pod vodstvom Beograda. S tem oblastniškim temeljem bi Tito lahko tvegala končno odpoved Zahodu in z vihrajočimi zastavami odkorakal v taborišče socialistične enotnosti. Moralo bi v priznanju vzhodnonemške komunistične vladavine našli jugoslovanski politikus, katerim je hotel Tito v vzhodnem bloku izbrisati tudi zadnji dvom o svoji komunistični pravovernosti Titove Jugoslavije. Ti dvomi verjetno obstajajo v vodilnih krogih rdeče armade. Kljub temu pa izgleda, da je v Moskvi še vedno nekaj vplivnih ljudi, katerim je cena za Titovo brezpogojno sodelovanje vendarle previsoka. Drugi pa zopet mislijo, da bi bilo mogoče jugoslovanskega diktatorja po prelomu diplomatskih odnosov med Bonnom in Beogradom laže postaviti pod kremeljsko stikalnico.

Po vseh teh porazih je Titov položaj v sedanjem trenutku izredno težak. Čeprav v Beogradu tega ne priznavajo, Jugoslovanski komunisti morajo pač čakati, da bo iz Moskve zapihljil drugačen veter. Z gotovostjo lahko pričakujemo, da bodo čez nekaj tednov v Titovi Jugoslaviji spet odkrili svoja prijateljstva in povezanosti z Zahodom. Verjetno je tudi, da bodo pokazali določena platonična zanimanja za gospodarsko skupnost evropskih dežel. Jugoslovanski komunisti pa niso samo že predaleč odšli s svojim sodelovanjem s Sovjetijo, pač pa so dokazali, kar je za njih mnogo nevarnejše, kako mogoče so izpostavljeni vplivom odločne politike zahodnih sil.

Manj vetra komunističnim jadricam!

Po tržaških trgih in ulicah smo v zadnjih dneh spet preživljali prizore iz nedavne preteklosti. Zbiranje delavstva, povelja agitpropovcev, množice radovednežev. Nato pa policijska vozila, križanje vozne po pločnikih, solzavec po ozračju.

Pet polnih mesecev se vlečejo kot mora stavke kovinarjev. Te stavke danes v resnici niso zgolj vojaška vezbanja komunističnih pohajadev in priganjavev, ki so v preteklosti tako pogosto sprožile mestno življenje in katerih edini cilj je bil z neredi in izpodirvanjem gospodarskega življenja ustvarjati nezadovoljstvo, množiti komunistične vrste in pripravljati revolucionarno razpoloženje. Stavke v nedavni preteklosti je diktirala partija iz političnih potreb in po ukazih Kremlja.

V teh petih mesecih so bile stavke spet klasično orodje delavskih množic za uveljavljanje delavskih pravic in za izboljšanje njihovega zasluzka. To so stavke svobode in demokracije, to so pravice delovnega ljudstva, ki jih komunistične strahovlade zatirajo s tanki in bombniki. Ze samo iz takih pobud so delavske akcije protikomunistične, protidiktatorske in zato svobodnjaške pobude.

Tako bi morale ocenjevati delavska medna gibanja tudi oblasti. Resnični svobodnjaki in demokrati spremljajo s simpatijami in z vsjo moralno podporo napore delavcev za izboljšanje njihove

življenjske ravni, saj pomeni geslo: boljše zasluzke za boljše delo splošni dvig blaginje za vse prebivalstvo. Nastaja vprašanje, ali so res samo delavci s svojim neprestanim mezdinim gibanjem odgovorni, da naše gospodarstvo hromi, da izgublajo delovni ljudje na sto in stotisoče delovnih ur?

Po vsem tem, kar doživljamo, je jasno, da nosijo velik del krivde trgoglavi in nepremišljeni delodajalci, ki jim lebdi pred očmi zgolj dobiček, medtem ko splošne koristi povsem prezirajo. Na ta način sami gnolijo in orjejo tisto njivo, na kateri se koti in uspeva komunizem.

Zakaj varnostni organi z mnogo prevetno vnemo nastopajo proti delavcem, ki poskušajo z javnimi manifestacijami opozarjati javnost na svoje težave? Cemu so potrebna vozila in solzavec proti disciplinirani delavski množici? Ali ti ukrepi v resnici služijo redu in miru po mestnih ulicah? Ali ne bi zadostovala pojačana rediteljska služba javnih organov, kakršno uživajo vse ostale ljudske manifestacije? Ali ne bi skrbniki javnega miru in reda enkrat ukrepali tako, kakor to opravljajo, ko prihajajo v mesto razne bojevniki in druge organizacije?

Prepričan sem, da bi v takem primeru gotovo ne bilo več incidentov, kakor pa jih je, ko se razvrščajo po mestnih ulicah visokošolci...

Oblast pa bi morala najti tudi sredstva in pota, da ublaži trgoglavo delodajalcev in jih v interesu svobode in demokracije spravi na pot udeleženosti in vsakokratnega treznega presojanja socialnih vprašanj. Le na ta način bo komunizmu odvzela veter z njihovih jadric. S pretiranimi ukrepi pa iz vetra nastaja burja.

Tržaški delavec

Repentaborske novice

Z letošnjim vremenom smo bili v drugem jesenskem obdobju še kar zadovoljni. Otava si je nekoliko opomogla, in paša ni bila sicer obilna, vendar je živini bivanje na prostem koristilo. Z ostalimi pridelki pa letos ni bilo sreče. Vina bo tudi tam, kjer so ga vsako leto prodajali po 10 do 20 hl, komaj za domačo porabo. Drugod pa niti tega ne. Repo so v celoti požrle gosenice in jo zato nekateri spravljajo domov z one strani meje.

Mraz je pritisnil, nedeljski obiskovalci so skopneli, in naša vas se pozibava v zimsko drepmavost. Mnogi hitijo s spravljanjem zadnjih pridelkov, z nabiranjem stelje in pripravljanim drva.

Politično življenje je pri nas čisto zamrlo. Le po gostilnah odmevajo razpravljavanja svetovnih dogodkov. Komunisti so bili nekaj časa precej hrupni z obema sputnikoma, pa so kmalu spet utihnili. Ljudje imajo druge skrbi, posebno pa so že siti komunističnih slavospevov, saj jim druga stran meje dnevno odkriva očitno in nedvoumno, s čim ljudstvo osrečuje »novi razred«. V obmejn m pasu

Mladinski literarni natečaj

SLOVENSKA PROSVETNA MATICA razpisuje, kot običajno, nagradni literarni natečaj. Najboljši prispevki bodo objavljani v božični številki »Demokracije« v prilogi UTRIPI. Prva nagrada 3.000, druga 2.000, tretja 1.000 lir in naslednje v obliki knjižnega daru.

Prosimo vse sodelavce, da nam pršljeje gradivo pred 30. novembrom t. l. na naslov uprave »Demokracije«, ul. S. Anastasio 1-c - Trst.

Slov. prosvetna Matica - Trst

Promet iz Srednje Evrope, zlasti iz Avstrije skozi Trst in obratno doživlja vedno težje čase. Tako je v zadnjem tromeščju ta promet padel nasproti prometu v prvem polletju in v isti dobi lanskega leta. Vzrok tega za tržaško gospodarstvo neljubega pojava so različni. Ze lam in predlanskim je Avstrija predlagala Italiji, naj bi storila razne ukrepe, ki bi znižali stroške avstrijskega prevoza skozi tržaško pristanišče. Slo je ne samo za ugodnejše železniške tarife, ampak tudi za znižanje obratnih stroškov v tržaški prosti luki in za pospešitev železniškega prevoza, da se ne bo dogajalo, da potrebuje vagon blaga iz Avstrije v Trst dosit več ur kot iz Avstrije v Hamburg, ki je trikrat bolj oddaljen.

Trstu dela vedno večjo konkurenco tudi Reka, ki z vsemi mogočimi olajšavami vabi avstrijski promet v svoje pristanišče. Reška pristaniška skladišča in spedi-

Predavanje SPM

V torek 26. novembra t. l. bo v društvenih prostorih SPM v ulici Mechiavelli 22-II ob 20.30 predavanje z naslovom: LEVSTIK PO 70 LETH. — Predaval bo prof. VINKO BELIČ.

Vljudno vas vabimo na udeležbo tega predavanja. Odbor

cijska podjetja kreditirajo avstrijskim eksportnim tvrdkam za več mesecev prevoze in pristaniške pristojbine, le da spravijo promet skozi Reko, česar avstrijske tvrdke v Trstu ne dobe. Prav v zadnjem času je v nevarnosti množični promet ameriškega premoaga skozi Trst za Avstrijo, ker bo ta znižala uvoz ameriškega premoaga zaradi dobav iz Sovjetske zveze, ki znaša za l. 1958 500 tisoč ton, za l. 1959 700 tisoč ton in za l. 1960 900

tisoč ton. Vprašanje je, ali bo ta sovjetski promet iz Črnega morja šel v Avstrijo prek Trsta ali skozi Reko, vsekakor Trstu preti zopet znižanje tranzitnega prometa.

Toda najbolj so prizadela v zadnjem času ta promet zvišane tarife italijanskih železnic. Avstrijski gospodarski krogi in tržaška trgovska zbornica so intervenirali v Rimu in zahtevali revizijski tarif za Trst, da konkurenca inozemskih pristanišč ne požre Trstu še oni tranzitni promet, ki mu je doslej ostal.

Skratni čas je, da se Rim enkrat zavé, da inozemska konkurenca ne škodi samo Trstu, ampak celi Italiji.

Novoletna darila ACEGAT-a

S 1. januarjem 1958 nas bodo osrečili z novimi občinskimi darjavami. Tako vsaj zadržujejo nekateri vesti, ki prihajajo iz zanesljivih virov. Predvsem bodo — po teh vesteh — povišali ceno tramvajске vozovnice od 25 na 30 lir. Uklinili bodo jutranji zeleni listek, ki nudi brezplačni povratek. Zato pa nameravajo uvesti nadaljevalno vozovnico, s katero bo lastnik listka vozično lahko nadaljeval — v času ene ure — po kakšni drugi prog. Tako prestopna vozovnica bo veljala 50 lir.

Tudi vodo bodo podražili kar za 100 odstotkov, za 2 litri kub. meter plina in za 2 litri Kw-uro električne energije. Nadalje nameravajo skrócić število vozil na nekaterih progah, zlasti prog št. 2, 3 in 9.

Novoletna vožila bodo potemtakem letos povzročila med veliko večino prebivalstva samo nove skrbi in stiske.

† Andrej Širca

Dne 15. novembra je preminul na svojem domu pri Sv. Ani v Trstu g. Andrej Širca, ki je bil vse naokrog znan in visoko čislán kot mož, gospodarstvenik in trgovec. To je najbolj pokazal njegov pogrební spreved, ki je privabil toliko znancev in znank, da mu izkažejo poslednji pozdrav.

Andrej Širca je bil rojen pred 83. leti v Dutovljah. Kot toliko naših trgovcev je prišel v mladih letih v Trst, kjer si je s svojo nadarjenostjo, marljivostjo in požrtvovalnostjo ustvaril trdnost gospodarsko podlago, na katero je postavil svoje bodoče plodonosno delo. Spadal je med ono pokolenje slovenskih tržaških gospodarstvenikov, ki so si tako rekoč iz nič ustvarili zavidejive gospodarske položaje in dejansko pripomogli k gospodarskemu razvoju in veličini tržaškega gospodarstva pred prvo svetovno vojno. Kdo se ne spominja tržaških veletrgovcev in gospodarjev, kot so bili Kalistri, Mančkoti, Mahneti, Zidarji, Gorupi, Pipani, Štepančiči, Trudni, Prelogi, Primi in drugi, ki so kot solidni in podjetni možje delali čast ne samo sebi in svojim družinam, ampak tudi narodu, iz katerega so izšli. In v ta krog močev je spadal tudi g. Andrej Širca.

Slava njegovemu spomnu, njegovi družini pa naše iskreno sožalje.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU

V soboto 23. t. m. ob 20.30 na KONTOVELU
NICOLA MANZARI

NAŠI LJUBI OTROCI

V nedeljo 24. t. m. ob 15. in 18. uri v Prosvetni dvorani v GORICI
HANS FITZ

SREBRNA LILJA

mladinska igra
V soboto 23. t. m. ob 20.30 v dvorani na stadionu »Prvi maja«, Vrleška cesta 7,
v nedeljo 24. t. m. ob 15.30 v »Prosvetni dvorani« A. Širca v SV. KRIZU,

v nedeljo 24. t. m. ob 20. uri v Prosv. dvorani v TREBČAH,
v ponedeljek 25. t. m. ob 20.30 v kinodvorani in SKEDNJU

100 minut zabave

SALJIVI NASTOPI, IMITACIJE, PARODIJE, ČANČONI - VMES POPULARNI SOLOSPEVI IN DUETI

Sodelujejo: ZLATKO ZEJ, kot gost Elvira PISCANIC, Renato KODERMAC, Danica TROBEC in Modest SANCIN
Pri klavirju NEVA VRABEC

V sredo 27. t. m. ob 20.30 v BORSTU
NICOLA MANZARI

NAŠI LJUBI OTROCI

PODPIRAJTE SDD

DAROVI: V počastitev spomina pok. Andreja Širca darujejo za SDD: družina I. Tomažič L 2.000, I. Marc L 2.000, Mihael Flajban L 2.000, M. Srebotnjak L 2.000, Ivan Jančar L 1.000 in F. Batista L 500.

Vsem prav prisrčna hvala!

Odgovorni urednik:
Prof. Dr. ANTON DABINOVIC
Tiskarna Adria, d. d., v Trstu

TRŽAŠKI PREPIHI

Ljudski festivali

Ko so se v starem Rimu delodajalci domislili, da je cenejšje, če delavcem postrežejo s kruhom in igrami — panem et circenses — namesto z mesom in boljimi zasluzki, so nastali ljudski festivali. V deželah, kjer je za delovne ljudi najmanj mesa na razpolago in so zasluzki najnižji, so po dvatisočletni praksi ljudski festivali tudi najhujnejši. Oblike so se v teh dveh tisočletjih v resnici nekoliko spremenile. Namesto krvavih pokolov proti zverinam in kristjanom je nastopilo množično klanje perutnine vseh vrst in prašičkov.

Ljudski prazniki so vselej prirreditve; pravi živni studenci razposajenosti in zabave. Kdor bi o tem še kaj podvomil, naj samo prisluhne navdušenim moskovskim povratnikom. Ljudskih veselic se najbolj veselijo na drugi strani železne zavese partijski gospodarji in razredni novotariji, na tej strani zavese pa trgovci in gostilničarji.

Med ljudskimi festivali zavzemata posebno mesto v naši bližini semenj sv. Martina na Proseku in semenj sv. Andreja v Gorici. Kaj naj bi bilo na vseh teh festivalih in ljudskih praznikih posebnega, še nihče ni pogruntal — ne samo pri nas, kjer se je v zadnjih časih iznajdljivost zataknila, pač pa tudi tam, kjer spuščajo sputnike v vseirje tako, kot spuščajo pri nas otroci balončke iz milnice.

Ko smo že pri balončkih, ki so prav posebno številni prav na ljudskih festivalih, ne bi smeli pozabiti na Hruščevljeve balončke, ki jih je s pravo hruščevsko vnemo spuščal pred in tudi po festivalu 40-letnice zamenjave koritarjev v Rusiji.

Z balončki pa je križ. Polkrepka mladci jih že od nekaj tako rada luknja veselim otrokom s cigaretnimi ogonki. Pravijo, da se je to dogajalo na Proseku in

prav nič drugače tudi ne bo v Gorici. V Moskvi, Varšavi in Budimpešti vrtajo rdeče balončke visokošolci, in to spravlja balončkarje v jok in ihto.

Pa ni prav, da se festivali na ta način kvarijo. Pravijo, da so tudi našim moskovskim romarjem nekaj balončkov v rdečem raju preluknjali. Kakšna škoda!

Gospodinski tečaji

Ze dolgo je bila srčna želja tukajšnjega predstojništva obnoviti gospodinske tečaje, ki so skozi dolgo vrsto let delovali v Tomaju na Krasu.

Letos, dne 1. decembra upamo, da bo ta naša srčna želja postala dejstvo. V Trstu v provincialnem domu bo ta dan o tvorjen prvi gospodinski tečaj. Poleg kulturnosti se bodo poučevali vsi predmeti, ki so potrebni vsaki dobri gospodinji in bodoči materi: gospodinjstvo, hranoznanstvo, vrtnarstvo, nega doječnkov, pa tudi nauk o lepem vedenju, vzgojslovje in praktične vaje.

Vljudno in pršrčno vabimo vsa dekleta od 16. leta dalje, ki želé tečaj obiskovati, naj se vpšejo najkasneje do sobote 30. novembra. Zavod nudi udeleženkam stanovanje, hrano in pouk. Sprejmejo se tudi znanje gojenke. Vstopni pogoj pri šol. sestrah pri Sv. Ivanu, ul. Doccie 36.

Mladinski literarni natečaj

SLOVENSKA PROSVETNA MATICA razpisuje, kot običajno, nagradni literarni natečaj. Najboljši prispevki bodo objavljani v božični številki »Demokracije« v prilogi UTRIPI. Prva nagrada 3.000, druga 2.000, tretja 1.000 lir in naslednje v obliki knjižnega daru.

Prosimo vse sodelavce, da nam pršljeje gradivo pred 30. novembrom t. l. na naslov uprave »Demokracije«, ul. S. Anastasio 1-c - Trst.

Slov. prosvetna Matica - Trst